

YENİ ORTA DOĞU'NUN ŞİFRESİ: IRAK'IN KUZEYİ

TANSİ, M. Deniz*
TÜRKİYE/TURÇIA

GİRİŞ

Irak'ın Kuzeyi'nin Kuzey Irak Hâline Getirilmesi

'Irak'ın kuzeyi' kavram olarak, Türkiye'de bilinçli çerçevede kullanılan bir anlamı ifade etmektedir. Zira, Türkiye ulus-devlet yapısını, üniter devleti, ulusal toplum zeminini benimsediğinden dolayı, son yıllarda, özellikle 2. Körfez Savaşı'ndan sonra, 'Kuzey Irak', ayrı bir tüzel kişiliği belirtir bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, ABD'nin, Yeni Orta Doğu haritasında Irak diye bir ülke kalmadığından, birinci aşama Kuzey Irak hâline gelmek, sonraki aşama da, Irak'ın herhangi bir harfinin bulunmadığı, Türkiye, Suriye ve İran'dan toprak kazanacak, yayılmacı, militan bir Kürt devleti'ne dönüşmektir. Söz konusu çerçevede öncelikle, 'Kuzey Irak' hâline gelmenin yakın geçmişi irdelenecek, ardından Kuzey Irak modelinin, tüm bir Orta Doğu'ya nasıl dayatıldığı çözümlenecektir.

Irak'ın kuzeyinde aslında Irak-İran savaşının başladığı 1980'den itibaren bir otorite boşluğu var olmuştur. Talabani ve Barzani, İran tarafından Irak'a karşı destekleniyor, Saddam, savaş yüzünden kuzeye tam olarak egemen olamıyordu. 1988-1991 yılları boyunca Saddam, 3 yıl boyunca bölgeye egemen olabildiği. 1991'deki 1. Körfez Savaşı'nın ardından Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararla, 36. paralelin üstünün Irak'ın denetiminden çıkartılması, üstelik bu bölgenin İncirlik'te konuşlanan Çekiç Güç tarafından korunmasıyla, Irak'ın kuzeyinde merkezî Irak Hükûmeti'nin kontrolü dışında, Kürt aşiretlerinin bölgesel anlamda egemen olduğu, Kürt etnisitesine dayanan bir durum ortaya çıkmıştır. Durum dememizin nedeni; ne devlet, ne bölge, ne de başka bir şey oluşmuştur. Uluslararası hukukun tanımlayamadığı bölge, aslında 1991'de Irak'ın kuzeyinden Türkiye'ye Kürt göçünün engellenmesi için, bizzat Türkiye'nin başvurusuyla, Türkiye'nin İncirlik üssünde konuşlanan Çekiç Güç'le oluşmuştur. Bu çerçevede, **PKK** eylemleri, otorite boşluğundaki bölgenin verdiği avantajla, geniş bir zeminde yaşama olanağına kavuşmuştur . 1992'de Irak'ın kuzeyinde Kürt parlamentosu, geçici Kürt yönetimini kurmuştur. 2003'teki 2. Körfez Savaşı'ndan sonra, Talabani ve Barzani, sadece Irak'ın kuzeyinin değil, tüm Irak'ın yeni siyasal aktörlerinden birileri olmaya

* Yrd. Doç. Dr., Yeditepe Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi. e-posta: dtansi@yeditepe.edu.tr; dtansi@gmail.com

başlamışlardır. Haziran 2004'te BM Güvenlik Konseyi'nin 1546 sayılı kararıyla, 30 Haziran 2004 sonrası, Irak'ın geçici yönetimi, genel seçimleri hakkında kararlar alınırken, Şii egemenliğindeki bir Irak'ta Kürtler 8 Mart 2004'teki idarî kararlara yani özerkliğe atıfta bulunulmadığı için, Irak yönetiminden ayrılacaklarını açıklamışlardır. Böylece ilk kez resmî söylemde Irak Kürtleri'nin ayrılma talebi tehditkar bir üslupla dile getirilmiştir. Irak'ta dönemin başbakanı Allavi ise, tüm milis güçlerdeki silahların tasfiye edileceğini, ancak Irak Kürt silahlı milis güçlerinin yani peşmergelerin ellerindeki silahların alınmayacağını açıklamıştır. Peşmergelerin sayısı, 75 bin olarak ifade edilmektedir.

Öte yandan geçici Irak Anayasası'nda da, Irak'ın federal ve çoğulcu olduğuna atıfta bulunulmuştur. 1932 yılında Irak'ın bağımsızlığı ilan edilirken, Araplar ve Kürtler ile adları geçen, üç asli halktan biri sayılan Türkmenler'e geçici Anayasa'da azınlık atfı yapılmıştır.

Kuzey Irak'laşmada Önemli Bir Adım: 30 Ocak 2005 Genel Seçimleri

Irak'ta 30 Ocak 2005 tarihinde yapılan genel seçimler, Irak'ın bütününden çok, Irak'ın kuzeyini ilgilendiren bir plebisite döndürülmeye çalışılmıştır. 2004 Haziran'ında G-8 Zirvesi'nin ardından, İstanbul'daki NATO Zirvesi'nde netleştirilen, adı Genişletilmiş Orta Doğu ve Kuzey Afrika Projesi (GOKAP) olarak değiştirilen Büyük Orta Doğu Projesi (BOP)un gerçek anlamı daha fazla ortaya çıkmaya başlamıştır. Irak GOKAP için bir numunedir. Ülkede, Sünni Kürt, Sünni Arap ve Şii Arap bölgeleri oluşturularak, ulus-devlet mantığı yerine, alt kimliklere dayalı, uluslararası ilişki kurma kabiliyetine sahip olmayan, küresel güçlere daha bağlı yapılar oluşturulmaya çalışılmaktadır.

30 Ocak 2005 seçimleriyle, Irak'ta, Osmanlı'nın 1. Meşrutiyet parlamentosu Meclis-i Mebusan gibi etnik temelli bir yönetim oluşturulmaya çalışılmaktadır. Etnisiteye, alt kimliklere dayalı bir parlamentoda, ulusallığın oluşması, sosyolojik bir ulus zemininin kurulması mümkün gözükmemektedir. Osmanlı'nın deneyimleri ve çöküşü buna en uygun örnektir. GOKAP'ta demokrasiyi getirmek, kadın haklarını yaymak gibi kutsal hedefler ortaya konurken, askerî işgal gücü, işkence ve tecavüzlerle, yabancı bir unsurun demokrasiyi getirme savı trajikomiktir. Iraklı annelerin çocuklarını korkutmak için “**yaramazlık yapma, demokrasi gelir ha**” sözünü kullandıkları bu ortamda, demokrasinin Irak ve Orta Doğu'daki algılanması açısından daha çarpıcı örnekler olabilir.

Demokratik bir seçimin olmazsa olmazları arasında, seçmen listelerinin önceden ilan edilmesi, sandık merkezlerinin ve sandık görevlilerinin seçimden makul bir süre önce belli olması, oylamanın gizli, oy sayımının açık olması, seçim propagandasının eşit koşullar çerçevesinde gerçekleştirilmesi ve ekleyebileceğimiz pek çok koşul yer almaktadır. Irak seçimlerinde tüm bir ülke seçim çevresi sayılırken, ayrıca, il meclisleri için de oylama yapılmıştır. Kerkük örneğinde yer aldığı gibi uygulanan istisnalarla, seçmen yazımında ek süreler

verilmiş, 1991-2003 arası 100 bin dolayında Kürt'ün kenti terk etmek durumunda kaldığı savlanırken, 300 bin üzerinde Kürt'ün Kerkük'te seçmen olarak kaydettirildiği ileri sürülmüştür. Seçimin sonuçlarından çok, Kerkük'ün Irak'ın federal yapısı çerçevesinde, Kürt bölgesinde yer alıp almayacağı tartışılmaktadır. Aralık 2004'te BM Güvenlik Konseyi'ne Kürtler'in 1 milyon 700 bin imzalı dilekçeyle bağımsızlık talebinin gündeme getirilmesinin ardından, 30 Ocak 2005 seçimlerinde, Irak'ın kuzeyinde ek bir sandık kurularak, fiilen gayriresmi bir bağımsızlık referandumu yapılmıştır. Sandık merkezleri ve sandık görevlileriyle, seçmenlerin belli olmadığı bu sözde seçim ortamına dayanarak, gelecekte olası bağımsızlık talebinin getirileceği, artık daha fazla netlik kazanmaktadır.

Öte yandan Şii'ler, nüfus çoğunluğuna dayanarak, Şii'leşmiş bir Irak hesapları yapmakta, ABD'ye karşı taktiksel açıdan sessiz kalmaktadırlar. Ancak bu hesabın Irak'ın Şiileşmesinden çok, bölünmesine dolaylı yoldan hizmet ettiği görülmektedir. Irak'ın kurulmasından beri yönetici siyasal elit olarak rol oynayan Sünni Araplar ise, hem seçimleri önemli oranda boykot etmiş, hem de yeni süreçte dışlanmışlardır. Zaten, Irak'ın işgale direnişinde en çok Sünni Arap unsurlar göze çarpmaktadır. **ABD'nin gayriresmi devlet siyasasının Irak'ta üç ayrı unsura dayalı, merkezî devlet otoritesinin zayıflatıldığı, bölünme senaryosunun ise, kanlı bir iç savaşa tercih edildiği varsayımları konuşulmaktadır.**¹ Ukrayna'da aranan seçim güvenliği Irak'ta aranmamakta, "hiç yoktan iyidir" havası dünya kamuoyuna hissettirilmektedir. ABD'nin çıkarları çerçevesinde, her alanda 'küreselleşilirken' demokratik anlamda bir 'küresel standart' oluşturulmaya gereksinim duyulmamaktadır. Uzun erimli bakıldığında, 2. Körfez Savaşı öncesinde Türkiye'deki kitle iletişim araçlarına yansıyan Stanford Planı'nda yer aldığı gibi ABD-İsrail müttefiki Kürt devleti, Ürdün'le federasyon yapması olasılık olarak ileri sürülen Sünni Arap bölgesi; İran'ın etkisi, İran'a yapılan baskıyla ve Irak'ın kuzeyinde İsrail'in de rahatlıkla konuşlanmasyla tehdit unsuru kullanılarak izole edilecek Şii Arap bölgesi tasarlanmaktadır. Irak seçimleri, olası bölünmeleri, Kürt bölgesinin bağımsızlığını meşrulaştıran, Türkmenler'in dışlanmasını sağlayan bir araca dönüşmüştür.

Kuzey Irak'ı Kürdistan'a Dönüştüren Sözde Hukuk Belgesi: Irak Anayasası

Irak Anayasa'sı analiz edildiğinde, ulus-devlet yapısı yerine, alt kimliklerin toprak, inanç, etnisite, mezhep gibi başlıklar hâlinde temsilini görmekteyiz. Yani **Kemalist modelde, Türk ulusu, ülkeye yurttaşlık bağıyla bağlı olan herkesi Türk kabul eder ve alt kimliğe dayalı kollektif haklar tanımlamazken, Türk modelinin tam tersine, alt kimlikleri siyasal varlık olarak kabul eden hatta devlet yetkisi tanıyan bir anlayışla karşı karşıyayız.** Hoş, AB'nin Türkiye hakkında yayınladığı **6 Ekim 2004 İlerleme Raporu**'nun 48.

¹ Deniz Tansi, "Irak Seçimlerinde Ne Oylandı?", **Cumhuriyet Strateji**, 14/02/2005, s. 12-13.

sayfasının ikinci paragrafında Lozan'a atıfta bulunularak, Ermeni, Rum ve Yahudi yurttaşların adı anılan antlaşmayla kullandıkları azınlık haklarının, içinde Kürtler'in de bulunduğu diğer azınlıklara! yayılması talep edilmekte, aynı raporun 44. sayfasının sondan ikinci paragrafında Alevi yurttaşlarımız için 'Sünni olmayan Müslüman azınlık' tanımı yapılmaktadır.² Yani AB, Türk modelini 'Irak'laştırmaya çalışarak, yeni azınlıklar icat ederek, Brüksel üzerinden Türkiye'ye Irak simülasyonu yapmaya çalışmaktadır.³

Irak Anayasası'nın daha ön sözünde, **Sünni, Şii, Arap, Kürt ve Türkmen unsurlara atıfta bulunularak, geçmişte yaşadıkları acılara değinilmektedir.** Ön sözde geçen "Türkmen" sözcüğü kimseyi yanıltmasın zira maddelere geçildiğinde Türkmenler asli unsurların arasında sayılmamaktadır. Anayasa, yine önsözde mezhepçiliğe, ırksal ayrımcılığa, bölgeciliğe, ayrımcılığa ve tecride karşı olduğunu vurgulamaktadır. Öte yandan bir sonraki paragrafta, terörizm ve tekfirin (bir kimseyi dinsiz ilan etme), ülkeyi bölemeyeceği ifade edilmektedir.

Anayasa'nın 1. Maddesi'nde Irak Cumhuriyeti'ni; 'bağımsız, ulusal egemenliğe dayanan, demokratik, federal ve temsili –ki temsili sözcüğünün yanına açılan parantezde parlamenter sözcüğü yerleştirilmiştir– bir cumhuriyet olduğu dile getirilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, federal kavramında yatmaktadır. Nasıl Britanya İmparatorluğu, I. Dünya Savaşı sonrası, kendi siyasal kültürünü krallıklar icat ederek endokrine etmeye çalıştıysa da, ABD İmparatorluğu da kendi siyasal kültürünü, federal sistemler kurarak, benimsetmeye çalışmaktadır. Ancak dikkat edilmesi gereken zemin, ABD'de federal sistem, güçlü bir başkanlık sistemiyle yaşamakta, birbirlerini dengelemektedir. Federalizmin dağıttığı yetkileri, federal kurumlar merkezileştirmekte, Beyaz Saray ve Pentagon, Federal Reserve Bank yani Merkez Bankası'yla bu çerçevede merkezî sistemi, siyasal, askerî ve mali açıdan ortaya koymaktadır. Oysa, parlamenter kavramı, bizdeki sistemi çağırışırsa da, federal bir yapıda işleyişi olanaksız kılmaktadır. Parlamenter sistem, ancak Türkiye gibi üniter sistemlerde işlevsel olabilir. İkinci maddenin başlangıcında **İslam devletin resmî dini olarak belirtilmekte**, yasamanın temel kaynağı olduğunun altı çizilmektedir. Ardından birinci fıkranın a, b ve c bendlerinde sırasıyla, hiçbir yasanın, İslam kurallarına, demokrasinin ilkelerine ve temel hak ve özgürlüklere aykırı olamayacağı ifade edilmektedir. Bir yandan Şariat, bir yandan demokrasi vurgusu öne çıkarılmaktadır. Türkiye'deki tartışmalar da anımsanırsa, **laik olmayan bir demokrasinin var olamayacağı** somut bir gerçektir. **İslami demokrasinin adı da olsa olsa, 'İhlîlî İslam'dır.** Irak Anayasası'nın 3. maddesinde Irak, çok etnili, çok dinli ve çok mezhepli bir

² "Human Rights and Protection of Minorities, Civil and Political Rights", **2004 Regular Report on Turkey's Progress Toward Accession**, www.eu.int, 06/10/2004, s. 44-48.

³ **Full Text of Iraqi Constitution**, Courtesy of the Associated Press, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/10/12/AR2005101201450.html>.

ülke olarak tanımlanmaktadır. Sorun, bu gerçeğin ifadesinde değildir. Asıl sorun, bu tür alt kimliklerin ulusal varlık yerine ikame edilerek kurumsallaştırılmasıdır. Aynı madde kapsamında, Irak'ın İslam dünyasının bir parçası olduğu, Irak'ın Arap halkının da Arap ulusunun bir parçası olduğu dile getirilmektedir. Buradaki kastedilen ulus, hiç kuşkusuz Kemalist anlamdaki, sosyolojik ulus tanımını içermemektedir. **Ulus olarak kastedilen ırktır** ve Irak halkının bir kısmının, bir başka ırkın parçası olduğu tesbiti, anayasal olarak vurgulanmıştır. Buradan yola çıkılarak, diğer unsurların da, başka ırk ya da etnisitelerin parçası olduğu öne sürülebilir. Aynı ulusun yurttaşlık çerçevesinde birer ferdi olmaksızın, ırksal, etnik ya da mezhepsel aidiyetler, sadece ülke içinde değil, ülke dışındaki unsurlarla da ortaya konulmaktadır. 4. maddede, Arapça ve Kürtçe Irak'ın resmi dilleri olarak belirtilmekte, kamusal kurumlarda yalnız adı geçen dillerin kullanılacağı söylenmekte, Kürdistan bölgesinde federal kurumların her iki dili kullanacağı ifade edilmekte, Türkmençe ve Asurice'nin ise, adı geçen unsurların yaşadıkları yerlerde resmi dil olarak kullanılacağı vurgulanmaktadır. Herhangi bir bölge ya da ilin, kendi dilini ek resmi dil olarak, referandumla kabul edebileceği anlatılmaktadır. İşin gerçeği, **Irak'ta iki temel unsur olarak Araplar ve Kürtler** kabul edilmiştir. Araplar'ın arasındaki mezhep ayrımı tarihsel ve toplumsal nedenlerle keskinleştiğinden dolayı, Şii ve Sünni olarak, siyasal, kamusal ve toplumsal alanda kendini ortaya atarken, Kürtler, bir bütün olarak davranmaktadır. Kürtler'in Sünniliği, Sünni Araplar'la ortak bir payda yaratmamaktadır. Yedinci maddedeki ırkçılık, terörizm, tekfir ve Baas Partisi yasaklanmaktadır. Böylece Sünni Araplar'ın laikliğe ve milliyetçiliğe dayanan siyasal partisi, siyasal alandan tamamıyla ihraç edilmektedir. 9. Madde'de Irak Silahlı Kuvvetleri'nin, Irak'ta yaşayan alt kimliklere dayalı bir denge içinde oluşacağı savlanırken, IKDP lideri Barzani'nin 75 bin kişilik peşmerge gücünü dağıtmama talebi, bu durumda anayasa dışı kalmaktadır. Irak'taki yasama, yürütme ve yargı güçlerinin oluşumuna ayrıntılı girmeyeceğiz. Belirtmek açısından söyleyelim ki, 47. Madde'de, yasama organının Temsilciler Konseyi ve Birlik Konseyi'nden oluştuğu ifade edilmekte, Temsilciler Konseyi'nin 48. Madde'de her 100 bin kişiye bir sandalye verilmesi biçiminde oluşacağı, parlamenter sistemin kurallarına göre işleyişinin süreceği belirtilmektedir. 63. Madde'de değinilen Birlik Konseyi'nin ise, bölge ve il temsilcilerinden oluşacağı, bu organın bölge ve illerin bütçelerini denetleyeceği hükmedilmektedir. ABD'deki Temsilciler Meclisi ve Senato'ya benzeyen bir çift kanatlı parlamento varsa da, ABD'deki Senato'nun işlevleri Birlik Konseyi'ne verilmemiştir. 65. Maddede belirtilen Cumhurbaşkanı ise parlamenter sistemdeki Cumhurbaşkanı'nın yetkilerine koşut bir zemine sahiptir. 74. maddede değinilen hükümet, yine parlamenter sistem çerçevesindedir. İlginç olan bir madde, 101. maddedir. Adı geçen madde kapsamında, Irak Merkez Bankası'nın 'bağımsız' olacağı vurgulanmıştır. 2001 ekonomik krizinden sonra, IMF'nin dayatmaları sonucunda Merkez Bankası'nın 'bağımsız'laştırıldığı, ulusal hükümetlerden çok başta IMF olmak üzere küresel

kuruluşlarla muhatap kılındığı anımsanırsa, söylemek istediğimiz daha iyi anlaşılabilir.

113. Madde’de, Irak’ın idari yapısı, ortaya konulmaktadır. Buna göre Irak, dört ana idari yapıdan oluşmaktadır: **Başkent, bölgeler, merkezi olmayan iller ve yerel yönetimler**. 114. Madde’de, bölgelerin bir ya da daha fazla ilden oluşabileceği belirtilmektedir. Yani, bir il kendi başına bölge olabilmektedir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında, bir ya da daha fazla ilin, a bendine göre ya il konsey üyelerinin üçte ikisi, ya da ilde yaşayanların onda birinin talebi üzerine yapılacak referandumla, bir bölgeye katılabileceği vurgulanmaktadır. Sözü uzatmaya gerek yok. 114. Madde Kerkük maddesidir. Kerkük’teki nüfus yapısı, özellikle önceki paragraflarda da belirttiğimiz üzere değiştirilerek, Kürtler’in lehine değiştirilmiştir. Kerkük’ün dâhil olduğu bir Kürt bölgesinin, alternatif petrol güzergâhları da yaratarak, (Kerkük-Hayfa, Kerkük-Akabe) kişi başına düşen gelirini 5 bin-7 bin civarına yükseltmesi, bölge ülkelerdeki ırkdaşlarına! cazibe merkezi olması işten bile değildir. İşin püf noktası da buradadır. Bölgelere 115. maddede yasama, yürütme ve yargı erkleri verilmiştir. 132. Madde’de bölge içinde yer almayan illere, geniş idari ve mali yetkiler verilmektedir. 135. Madde kapsamında belirtilen yerel yönetimler bildiğimiz anlamda yerel yönetimler değildir. Burada azınlık olarak gördükleri Türkmen, Keldani, Asuri ve diğer etnik unsurların yaşadıkları bölgelerdeki, idari, kültürel ve eğitimsel haklarının anayasanın güvencesi altında olduğu dile getirilmektedir. 109. Madde’de petrol ve gazın bütün Irak halkına ait olduğu belirtilirken, 110. Madde’de Federal Hükûmet’in var olan petrol ve gaz alanlarında petrol çıkarma, eşgüdüm hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Gelecekteki yeni olası alanlar için bir Hükûm yoktur. Bu hükmün mefhum-u muhalifinden yola çıkılırsa, bölgeler ve merkez olmayan iller olası petrol ve gaz alanlarının idaresini üzerlerine alabileceklerdir. **150. maddede Kürdistan bölgesinde 1992’den beri çıkartılan yasaların, sözleşmelerin, mahkeme kararlarının anayasaya aykırı olmamak koşuluyla geçerli olduğunun altı çizilmiştir. Anayasa, geriye doğru yürüyerek, 1992’den beri Kürt bölgesinin özerk yönetimini yasallaştırmaktadır.** Yani Kürtler, 2005 değil, 1992’den beri Kürdistan özerk bölgesine bu bağlamda sahiptir. İşin ilginç olan tarafı, anayasada bölgelerden sadece Kürdistan adı verdikleri bölgeye ad vererek atıfta bulunmalarıdır. Bu atıf ta, Irak anayasasının, Kürdistan’ı meşrulaştıran, Yeni Orta Doğu haritasının önemli hukuksal belgelerinden biri olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

“Yeni Orta Doğu” kavramını algılamak açısından, Irak’ın kuzeyi âdeta bir şifre işlevi görmektedir. Bu bağlamda, Yeni Orta Doğu’da, mevcut devlet yapılarının tasfiye edilmesiyle birlikte, yerine neyin ikame edileceğinin göstergesi Irak’ın kuzeyinde oluşturulan ‘hukuk dışı’ bölgede kendi ifadesini bulmaktadır. Söz edilen çerçevede Orta Doğu ‘geniş’leyerek küreselleştikçe, bölgedeki ulus-devletler, alt kimliklere göre küçülerek ufalmaktadır. Küresel

güç, ulus-devletle değil, yerleşmiş, belirsiz yapılarla muhatap olmak istemektedir. Ekonomi –politik açıdan bakıldığında, Orta Doğu'nun merkez-periferi ilişkisinde, ekonomik açıdan yeterli derecede 'pazar'laştırılmadığı görülmektedir. **Büyük Orta Doğu tasarımı zaman zaman esin kaynağı olarak gösterilen, BM Arap İnsani Kalkınma Raporu'nda⁴, bölgedeki satın alma gücünün yetersizliği sıklıkla gündeme getirilmektedir. Bölge periferileştirilmiş olmasına karşın, sisteme tam anlamıyla dâhil edilememiştir. Petrole dayalı küresel ticaret, iç pazar yeterince gelişemediğinden dolayı kavruk kalmakta, Orta Doğu'da kapitalist üretim ilişkileri tam anlamıyla yerine oturtulamamaktadır.** ⁵ Petrol üretiminde ABD başta olmak üzere, Batılı şirketlerin, teknolojik ve finansal üstünlüğü, bölgede petrol rantını, küresel güçlerle paylaşan hanedanları palazlandırmış, ancak petrolden elde edilen kazançlar, toplum katmanlarına dağıtılamamıştır. Kitlelerin, petrolden kaynaklanan ekonomik kazancın nimetlerinden uzak tutulması, ABD'nin askerî operasyonları, Orta Doğu'da köktenci militan örgütlere yaşam ve manevra olanakları yaratmıştır. ABD, 1917-1920 döneminde çizilen coğrafyada, I. Dünya Savaşı'ndan sonra, uzun yıllar iş birliği yaptığı yönetimleri ve devletleri artık değiştirmek istemektedir. Zira, iş birliği yaptığı unsurları, bölgenin dünya kapitalist sistemine entegrasyonu önünde engel olarak görmektedir.⁶

Söz edilen tasarımların siyasal simülasyonu, Irak'taki haritalardan yola çıkarak, İran, Suriye ve ne yazık ki ülkemizin de dâhil olduğu coğrafyada tasarlanmaktadır. Irak'ta Irak halkının, etnik, mezhepsel ve dinsel ayrımlara göre kategorize edilmesi, söz konusu kategorizasyonların, belli bölgelerde, federe yapılarla pekiştirilmesi, boşanma öncesi çiftlerin mal paylaşımını anımsatmaktadır. Kürt bölgesi, ABD, AB ve İsrail açısından önemli bir sıçrama zemini. Bu bölge üzerinden, kapitalist ilişkilerin, paradoksal bir zeminde, feodal unsurları siyasallaştırarak⁷, orta vadede ise burjuvalaştırarak yayılması sağlanabilecektir. **Orta Doğu'da Arap unsurların dışında Müslüman bir seçenek arayışı yeni değildir. Kürt bölgesi zaman zaman 'Müslüman İsrail' olarak ta adlandırılmaktadır.** Şubat 2005'te gayriresmî olarak kurulan Orta Doğu Kulübü'nde, İsrail, Filistin, Mısır ve Ürdün bulunmaktadır. Beşinci üye olarak Irak davet edilmektedir. Bölgedeki alternatif petrol güzergâhlarının denize ulaşma noktası, İsrail'in Hayfa limanı, Ürdün'ün Akabe limanı olarak

⁴ United Nations Arab Human Development Report (2003), www.undp.org.sa/Reports/AHDR%202003%20-%20English.pdf.

⁵ Jacques Adda, **Ekonominin Küreselleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005 (3. Baskı), s. 13-27.

⁶ Immanuel Wallerstein, **The World System: Five Hundred Years or Five Thousand**, Routledge, London, 1993.

⁷ Bill Park, **Parameters**, "Iraq's Kurds and Turkey: Challenges for US Policy", **US War College Edition, USA,, Autumn 2004**, s. 18-30.

gösterilmektedir.⁸ Kerkük'ün içinde yer alması olası Kürt bölgesinin, ekonomik yaşam alanları icat edilmiştir. ABD'nin "MEFTA" adı verilen Orta Doğu Serbest Ticaret Alanı'nda, İsrail ve Ürdün başı çekmekte, 'nitelikli sanayi bölgeleri' adı geçen ülkelerde oluşturulmaktadır. Türkiye'ye adı geçen projede ABD Dışişleri Bakanlığı "AB'ye koşullu üye" olarak resmî WEB sitesinde yer verirken, gayriresmi ortamlarda, Güneydoğu Anadolu ve Irak'ın kuzeyinde geçerli olacak nitelikli sanayi bölgeleri dile getirilmektedir. MEFTA'da yer almanın koşullarından biri de İsrail'e ambargo uygulamayan ve aynı ülkeyle iyi ilişkileri bulunmak olarak sıralandırılmaktadır.⁹ Kamu Yönetimi Yasa Tasarısı'nda devletin küçültülmesi, idari vesayet ve hiyerarşinin kaldırılması öngörülürken, Güneydoğu Anadolu ve Irak'ın kuzeyindeki belediyeler arasında 'kardeş belediyeler birliği' projesi pişirilmektedir.

Irak'ın kuzeyindeki yeni durum, ABD'nin bölge zemininde, ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel dönüştürme niyetleri açısından 'çözücü' bir rol üstlenmektedir. Irak'ın parçalanma süreci, bölgenin coğrafyasını 'olmazsa olmaz' bir çerçevede değiştirecektir. O yüzden konuyu basit bir güvenlik meselesi ya da sadece terör boyutunda almak, yapısal bir analiz eksikliğini, vizyon darlığını beraberinde getirecektir. Irak'ın kuzeyindeki model, bölge bağlamında, **Türkiye Cumhuriyeti modelinin zıttıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin, alt kimliklere kör bakan, yurttaşlığa ve siyasal bilince dayanan ulus anlayışı yerine, klan, kabile, aşiret, etnik köken, mezhep unsurlarını ön plana alan ve somut yüzeyini Irak'ın kuzeyinde bulan zihniyet, sadece ulusal güvenlik meselesi olmaktan çok, varlığımıza bir tehdit olarak kendisini ortaya koymaktadır.** Bu zihniyetin gerçek sahibi, müttefikimiz olarak belirtilen ABD'dir.

Türkiye, Irak'ın kuzeyinde oluşan yeni statükoyu parçalamadığı müddetçe, kendisi parçalanacak bir zemine mahkûm olacaktır. Atatürk'ün vizyonu doğrultusunda, yurttaşlığa ve mazlûm ulusların iş birliğine dayanan bir Orta Doğu, bu çerçevede barışın simgesi olacaktır. Zıttı ise, kan, gözyaşı ve Hobsbawm'un vurguladığı 'aşırılıklar çağı'nı¹⁰ anımsatmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Adda, Jacques, **Ekonominin Küreselleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005 (3. Baskı), s. 13-27.

Hobsbawm, Eric, **Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı**, Çeviren: Yavuz Alogan, Sarmal Yayınları, 1996.

⁸ **Debka File Exclusive Analysis**, "The Middle East Club of Four Is Founded in Sharm", February 8, 2005, <http://www.debka.com/article.php?aid=980>.

⁹ US Department of State, **MEPI Standing Program Announcement**, May 4, 2004, <http://mepi.state.gov/27603.htm>.

¹⁰ Eric Hobsbawm, **Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı**, Çeviren: Yavuz Alogan, Sarmal Yayınları, 1996.

Wallerstein, Immanuel, **The World System: Five Hundred Years or Five Thousand**, Routledge, London, 1993.

Makaleler

Park, Bill, “Iraq’s Kurds and Türkiye: Challenges for US Policy”, **Parameters**, US War College Edition, USA, Autumn 2004., s. 18-30.

Tansi, Deniz, “Irak Seçimlerinde Ne Oylandı?”, **Cumhuriyet Strateji**, 14/02/2005, s. 12-13.

Rapor ve belgeler

Debka File Exclusive Analysis, “The Middle East Club of Four Is Founded in Sharm”, February 8, 2005, <http://www.debka.com/article.php?aid=980>.

“Human Rights and Protection of Minorities, Civil and Political Rights”, **2004 Regular Report on Turkey’s Progress Toward Accession**, www.eu.int, 06/10/2004, s. 44-48.

Full Text of Iraqi Constitution, Courtesy of the Associated Press, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2005/10/12/AR2005101201450.html>.

US Department of State, **MEPI Standing Program Announcement**, May 4, 2004, <http://mepi.state.gov/27603.htm>.

United Nations Arab Human Development Report (2003), www.undp.org.sa/Reports/AHDR%202003%20-%20English.pdf.

